

Deregulering?

Onder het motto 'deregulering' wordt gepleit voor een herbezinning op de doeleinden die de overheid tracht te bereiken en de wijze waarop. Tot waar treedt de overheid nog regelend op? En waar geeft zij vervolgens de markt vrij spel?

Bij deze oriëntatie kan een continuüm worden onderscheiden met aan de linkerkant taken die van nature niet door de markt worden geleverd, en aan de rechterkant diensten waarin de markt ook heel goed kan voorzien. Aan de linkerkant van de lijn zijn principiële keuzen noodzakelijk. Rechvaardigheidsoverwegingen (inkomensverdeling, voorzieningszekerheid in basisbehoeften), informatie-asymmetrie (gezondheidszorg) en externe effecten (milieu) zijn daarbij belangrijke motieven voor overheidsop treden. De markt zorgt nu eenmaal niet voor een minimumniveau aan sociale voorzieningen of voor onderwijs dat voor iedereen toegankelijk is.

De dereguleringsdiscussie in Nederland speelt zich vooral af aan de rechterkant van de lijn. Van sommige regels is twijfelachtig geworden welke doelen zij eigenlijk dienen. Ook zonder prijsregelingen en verplichte vestigingsregels zullen Nederlanders een goede notaris kunnen vinden. Voorts kan ook zonder regulering wel energie worden geleverd, getelefoneerd en post bezorgd, als de overheid tenminste de verantwoordelijkheid neemt voor de infrastructuur en de toegankelijkheid garandeert. Dan kan toch van de efficiëntie die voortkomt uit de werking van de markt worden geprofiteerd. Verder zou zonder regulering de dynamiek van de arbeidsmarkt enorm toenemen: meer werkgelegenheid, weliswaar ten koste van inkomenszekerheid.

Onder druk van de liberalisering van de interne markt, wordt de regelgeving van groot aantal sectoren (energie, telecommunicatie, openbaar vervoer, de bouw) opnieuw overwogen. Als deregulering voordelig is, waarom komt dit proces dan toch zo moeizaam op gang? De meest gehoorde verzuchting van beleidsmakers luidt: belangengroepen. De uitvoerende organisaties van regelgeving hebben een eigen bestaansrecht opgebouwd, dat zij niet gemakkelijk prijsgeven. Daarnaast komt er ook veel zelfregulering tot stand in de markt zelf, zoals tussen werknemers- en werkgeversverenigingen in de arbeidsmarkt. Tegen dergelijke onderlinge afspraken is moeilijk op te treden. Weliswaar kan er worden bedreigd met het niet algemeen- verbindendverklaren van cao's, maar de sociale partners spelen een belangrijke rol bij de realisering van sociaal-economisch beleid.

Wat verder opvalt in de dereguleringsdiscussie is dat de kerntaken van de overheid (de linkerkant van het continuüm) eigenlijk niet ter discussie staan.

Onderwijs bij voorbeeld is en blijft grotendeels een overheidstaak, ook al zou de markt zonder overheidsinterventie hier in kunnen voorzien. Beschikbaarheid en kwaliteit zijn tot doel verheven en dat zorgt ervoor dat de vraag 'tot waar treedt de overheid nog regelend op' nog niet wezenlijk aan de orde is. Die vraag moet nog op de politieke agenda.

De manier waarop regelend wordt opgetreden lijkt wel te veranderen. Gevoed door het streven naar een meer bedrijfsmatige aanpak, wordt de uitvoering van beleid vaak wel meer marktconform aangepakt, bij voorbeeld door de verzelfstandiging of privatisering van overheidsorganisaties. Zolang de doelstellingen van deze organisaties blijven voorgescreven is er eerder sprake van 'reregulering' dan van deregulering. Maar de efficiëntie van de uitvoering en de mate waarin aan de behoeften van burgers tegemoet kan worden gekomen, wordt bevordert. Hierbij kan de overheid zelfs zover gaan dat zij niet bestaande markten creëert – bij voorbeeld voor de verhandeling van emissierechten – om langs die weg beleid te voeren.

Juist doordat de overheid vaak diensten aanbiedt, denk aan gezondheidszorg, waar de marktwerking tot ongewenste uitkomsten kan leiden (onrechtvaardige verdeling i.v.m. gezondheidsrisico's of de toereikendheid van het inkomen) is er soms echter bijzonder veel extra regelgeving nodig om de werking van de markt juist zijn vrije loop te ontnemen. Daarmee gaan echter ook veel van de prikkels, waar men op uit was verloren.

Vaak wordt ook van de overheid gezegd dat zij niet met regels tussen vraag en aanbod moet gaan staan, maar meer van de zijlijn moet toekijken. Gevoed door directieven uit Brussel wordt deze ontwikkeling in veel sectoren van de economie ook zichtbaar. Een politieke herbezinning op overheidsdoelen, hetgeen deregulering in essentie inhoudt, moet nog beginnen. Wel wordt de uitvoering van het beleid, vaak anders geregeld, namelijk waar mogelijk gebruik makend van marktmechanismen. Dan is er opnieuw sprake van regulering, maar in een andere, hopelijk betere, vorm.

T.P. van Walderveen